

Taal en toegankelijkheid

Over de consequenties van een nieuwe wet voor Nederlands in het hoger onderwijs

Carel Jansen

IN 58 (1): 1–4

DOI: 10.5117/IN2020.1.001.JANS

Op 6 september 2019 schreef de Nederlandse minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, Ingrid van Engelshoven, een opmerkelijke brief aan de Tweede Kamer (Kamerbrief, 2019). Namens het kabinet bracht de minister nieuwe standpunten naar buiten over de internationalisering van het hoger onderwijs. Daarbij gaat het behalve over de voordelen van internationalisering van het hoger onderwijs ook over maatregelen om de schadelijke effecten te beteugelen (zie ook Jansen, 2019). De minister constateert dat de groei in het aanbod van volledig anderstalige opleidingen ten koste kan gaan van de aandacht voor het Nederlands, en dat die ontwikkeling op gespannen voet kan staan met de kwaliteit en toegankelijkheid van het hoger onderwijs.

Meer aandacht voor het Nederlands in het hoger onderwijs

Net als onder meer de KNAW (de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen) denkt de minister dat de nadruk op het Engels schadelijk kan zijn voor de ontwikkeling van het Nederlands als wetenschapstaal en ook voor de taalvaardigheid van Nederlandse studenten. Ook vanwege de aansluiting van opleidingen op de Nederlandse arbeidsmarkt vindt ze dat er in het hoger onderwijs meer aandacht moet komen voor het Nederlands. Kennis van de Nederlandse taal is voor individuele studenten bovendien belangrijk voor hun verbinding met de Nederlandse samenleving, op zowel

lokaal als nationaal niveau, zo schrijft de minister. In dit licht wil ze ervoor zorgen dat er in het hoger onderwijs voldoende Nederlandstalig aanbod is, ook al ziet ze daarnaast ook voordelen van anderstalig onderwijs. Zo wil ze erop gaan toezien dat universiteiten en hogescholen die opleidingen in het Engels aan willen bieden dat alleen nog maar gaan doen als daar heel goede argumenten voor bestaan.

Uitdrukkingsvaardigheid in het Nederlands moet worden bevorderd

In haar brief besteedt de minister ook veel aandacht aan wat ze benoemt als de ‘Nederlandse uitdrukkingsvaardigheid’ van studenten. Van de instellingen wordt geëist dat die niet alleen meer bevorderen dat hun Nederlandstalige studenten zich goed in het Nederlands uit kunnen drukken. Dat gaat voortaan ook gelden voor de niet-Nederlandstalige studenten, zo staat in de brief. Speciaal voor de Nederlandstalige studenten wil de minister nog een stap verder gaan. Voor deze studenten – of ze nu een Nederlandstalige, een meertalige of een geheel Engelstalige opleiding volgen – kondigt de minister een ‘Algemene Maatregel van Bestuur’ aan. Daarin zullen de eisen aan hun uitdrukkingsvaardigheid in het Nederlands worden vastgelegd in een ‘norm’, zo schrijft de minister. Samen met de sector gaat ze in de loop van 2020 bepalen hoe die norm geconcretiseerd moet worden – niet alleen aan de universiteiten maar ook in het hoger beroeps-onderwijs. Maatwerk en differentiatie, bijvoorbeeld tussen bachelor- en masteropleidingen, en ook handhaafbaarheid vindt ze daarbij van belang. In verband met dat laatste zal ook de onderwijsinspectie bij de totstandkoming van de wet en de Algemene Maatregel van Bestuur worden betrokken.

Intussen is het wetsvoorstel ‘Taal en Toegankelijkheid’ in de Tweede Kamer behandeld (zie Plenaire verslag 35^e vergadering Tweede Kamer, 2019). Tijdens het debat van 11 december zei de minister onder meer dat internationale studenten wel de mogelijkheid moeten krijgen om Nederlands te leren, maar dat ze daartoe niet verplicht zullen worden. Voor de Nederlandstalige studenten ligt dat anders. De eis dat hun uitdrukkingsvaardigheid in het Nederlands voortaan aan een nog nader uit te werken norm moet voldoen, bleef wel gehandhaafd. Over de uitwerking van de norm werd een motie aangenomen waarin een uiterste datum daarvoor werd vastgelegd: uiterlijk 1 juni 2020 moet de Algemene Maatregel van Bestuur daarover bij de Tweede Kamer zijn.

Snel handelen is nu nodig

De implicatie van het nieuwe beleid en de nieuwe wet is dat er dringend nagedacht moet worden over de uitdrukkingsvaardigheid in het Nederlands van studenten: waar liggen de belangrijkste problemen en hoe kunnen tekortkomingen het best worden gerepareerd. Dat nadenken moet niet alleen gebeuren door het ministerie, maar ook door de Nederlandse instellingen voor hoger onderwijs. Die vormen immers de sector waarmee de minister volgens haar brief van 6 september wil samenwerken bij het concretiseren van de eisen aan de uitdrukkingsvaardigheid. Om ervoor te zorgen dat de bestuurders van de universiteiten en hogescholen zich in elk geval óók laten voeden door deskundigen op de werkvloer, hebben vertegenwoordigers van organisaties van experts op het gebied van taal- en communicatievaardigheden in het hoger onderwijs zich inmiddels verenigd in de 'Projectgroep Uitdrukkingsvaardigheid'. Daarin wordt onder voorzitterschap van de auteur van deze bijdrage samengewerkt tussen het NACV (het Netwerk Academische Communicatieve Vaardigheden), de VIOT (de Vereniging Interuniversitair Overleg Taalbeheersing), de NUT (de Nederlandse en Vlaamse Universitaire Talencentra), de Nederlandse Taalunie en het Nederlands/Vlaams Platform Taalbeleid Hoger Onderwijs.

De achterliggende gedachte is dat de experts op de werkvloer liefst niet af moeten wachten wat er besloten wordt in het overleg tussen de bestuurlijke echelons en het ministerie, maar er goed aan doen zelf het initiatief te nemen. Er is immers een snelle, stevige, gerichte, maar vooral deskundige aanpak nodig om invulling te geven aan de verplichtingen die de minister op korte termijn op gaat leggen. Op dit moment beraadt de projectgroep zich op mogelijkheden om de minister hierover te adviseren.

Bibliografie

- Jansen, C. (2019). Dit is een begin, maar er moet veel meer gebeuren: Discussiebijdrage. In C. Terlouw, C. Kuiper, & E. van der Pool (Red.), *Taal en communicatieve competentie in het hbo-onderwijs: Themanummer Tijdschrift voor Hoger Onderwijs*, 37(2/3), 121-130.
- Kamerbrief (2019). *Kabinetsreactie op het interdepartementaal beleidsonderzoek Internationalisering van het (hoger) onderwijs*. Laatst geraadpleegd op 20-01-2020 van <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2019/09/06/kamerbrief-met-kabinetsreactie-op-het-interdepartementaal-beleids-onderzoek-internationalisering-van-het-hoger-onderwijs>
- Plenair verslag 35e vergadering Tweede Kamer (2019)*. Laatst geraadpleegd op 20-01-2020 van https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/plenaire_verslagen/detail/2a3f2581-0799-4331-9534-6bed5f537ac5#id9a5c51a0 (zie in het verslag onder 'Wet taal en toegankelijkheid')

Over de auteur

Carel Jansen is emeritus hoogleraar Communicatie- en Informatiewetenschappen aan de Rijksuniversiteit Groningen. Hij is als navorsingsgeenoot (research fellow) verbonden aan het Taalsentrum van de Universiteit Stellenbosch. Carel Jansen is neerlandicus en coauteur van taal- en communicatiehandboeken als *Leren communiceren* en *Communicate as a Professional*. Voor meer informatie, zie www.careljansen.nl.
E-mail: c.j.m.jansen@rug.nl